

פרק 5 - תעשייה

מקורות והגדרות

לוחות 1-4: ע"אגף הגביה וע"המרכז למחקר כלכלי וחברתי

הנתונים מבוססים על קובץ חיובי ארנונה שלא למגורים, בהתאם לסיווג ענפי הכלכלה 1961, הלמ"ס.

לוחות 5-15: הלמ"ס, סקר התעשייה

מקור הנתונים הם סקרי התעשייה השנתיים של הלמ"ס. משנת 2004 הסקרים מתבססים על מדגם חדש. על כן, ההשוואה לסקרים שנערכו לפני 2004 היא בעייתית ואינה מופיעה בפרק.

אוכלוסיית הסקר - באוכלוסיית הסקר נכללו כל העוסקים הפעילים במשק בשנת 2004 המסווגים בענפי תעשייה, בנייה, מסחר, שירותים, תחבורה ותקשורת כפי שהוגדרו בפרסום "הסיווג האחד של ענפי הכלכלה, 1993"¹.

אוכלוסייה זו לא כללה את העוסקים הבאים: עוסקים השייכים לענף היהלומים, בענף זה הפעילות התעשייתית משולבת בפעילות מסחרית ואין אפשרות להפרידה. וכן, עוסקים הפועלים ללא מטרת רווח - סקר ענפי המשק כולל רק עוסקים במגזר העסקי.

מסגרת הדגימה והמדגם - המקור לבניית מסגרת הדגימה היה מרשם העסקים שהוקם בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנים האחרונות. המרשם התבסס על איחוד שני מקורות מידע מנהליים: קובצי מס ערך מוסף (קובץ העוסקים החודשי וקובץ השותפויות השנתי) וקובץ תיקי הניכויים של המוסד לביטוח לאומי. מתוך מרשם העסקים הוצאה רשימה של כל המפעלים השייכים לאוכלוסיית הסקר. החל בשנת 2004 שונתה שיטת הדגימה בסקר. שינוי השיטה נבע מהרצון לטפל בצורה יעילה יותר בדינמיות של העסקים לאורך זמן. בשיטת הדגימה החדשה גודל היחידה נקבע על פי סה"כ הפדיון השנתי, ולא כפי שהיה בעבר על פי מספר משרות השכיר.

מפעל - מוגדר כיחידה כלכלית (כגון: בית חרושת או בית מלאכה) המפיקה או המייצרת מוצרים ו/או נותנת שירותים תעשייתיים (כגון: תיקון מכונות או אריזה של מוצרים תעשייתיים). מפעל, במובן זה, נמצא בדרך כלל במקום אחד ועוסק בפעילות כלכלית אחת. על פי עיקרון זה, הוגדרו כמפעלים נפרדים גם מחלקות של מפעל, העוסקות כל אחת בייצור או במתן שירותים שונים זה מזה, בתנאי שלמחלקה כזו ניהול חשבונות המאפשר דיווח סטטיסטי נפרד. יש לציין כי מחלקות שהן יחידות עזר במפעל על פי פעילותן והמשרתות אך ורק את המפעל התעשייתי, לא הוגדרו כמפעלים ואינן נחשבות כיחידות חקירה נפרדות (לדוגמא: נגריה המשמשת צורכי מפעל מתכת, מסגריה לטיפול בציד של מפעל טקסטיל וכו'). אם המחלקות לא יכלו לדווח בנפרד על נושאי החקירה העיקריים (מספר משרות שכיר, שכר, פדיון וכו') נחשב המפעל כיחידת חקירה אחת.

משרות שכיר - כל המשרות המופיעות בגיליונות התשלום לאנשים העובדים במשרות שכיר וכן חברי אגודות שיתופיות (קואופרטיבים), כולל עובדים מיהודה, שומרון וחבל עזה. משרות של חברי קיבוץ המועסקים במפעל והמופיעים בגיליונות התשלום מוגדרים כמשרות שכיר, גם אם שכרם מועבר לקיבוץ ולא להם עצמם. לא נכללים משרות שהועסקו באמצעות חברות כוח אדם.

משרות - משרות שכיר, בעלים ובני משפחה המועסקים ללא שכר.

¹ ראה: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסיווג האחד של ענפי הכלכלה 1993, מהדורה שנייה, (פרסום טכני מס' 63), ירושלים תשס"ג 2003.

תמורה למשרה - שכר עבודה ומשכורת, והוצאות נלוות לשכר: כוללת את כל הסכומים החייבים במס הכנסה (לפני ניכוי מסים) והמופיעים בגיליונות התשלום לבעלי משרות שכיר (כגון שכר, דמי הבראה, אחזקת רכב וכד'). וכן את הוצאות המפעל הקשורות בהעסקת בעלי משרות שכיר, שאינן מופיעות בגיליונות התשלום (כגון תשלומים למוסד לביטוח לאומי, מס מעסקים, ביטוח מנהלים וכד').

סך הפדיון - מורכב משני סעיפים עיקריים:

- 1. פדיון מפעולות תעשייתיות, הכולל:** פדיון ממכירות תוצרת המפעל לשוק המקומי וליצוא, הכנסות מעבודות ותיקונים.
- 2. פדיון מפעילות לא תעשייתית הכולל:** הכנסות מהשכרת מבנים וציוד, הכנסות אחרות וכו' ואינו כולל רווחי הון.

תפוקה גולמית - מוגדרת כסך ההכנסות, בתוספת גידול במלאי המוצרים הגמורים והבלתי גמורים בניכוי ערך הסחורות שלא עברו תהליך ייצור.

ערך מוסף גולמי (בעבר הופיע בשם תוצר מקומי גולמי) - מתקבל כהפרש בין התפוקה הגולמית לתשומות (צריכת חומרים, דלק, וכו'). לפי הגדרה זו כולל הערך המוסף הגולמי את התמורה לשכר, רווח המפעלים, פחת, ריבית והוצאות על שכירת מבנים וציוד. ערך מוסף גולמי לא כולל את רווח ההון מהמלאי.

הנתונים על הכנסות, תפוקה גולמית ערך מוסף גולמי ניתנים במחירי בסיס - כלומר, ללא מסים וכולל סובסידיות והטבות ליצוא.

השקעה גולמית - סך השקעות המפעלים בנכסים המשמשים אותם בפעולותיהם התעשייתיות במשך שנת הדוח. החל בשנת 2004 הנתונים לא מפורסמים בפירוט לפי ערים ועל כן לא מופעים בפרק.

תיאור והסבר

1. מפעלי התעשייה בת"א-יפו (לוחות 5.1-5.4)

החל בשנת 2009 עברה עיריית תל-אביב-יפו למערכת חדשה של חיוב וגביית ארנונה (מחו"ג). הנתונים המופקים משנת 2009 מופקים מהמערכת החדשה. על כן, השוואת נתוני 2009 לנתוני 2008 בעייתית, שכן ההבדלים יכולים לנבוע משינוי בהגדרות בין המערכות ולא משינוי אמיתי. אם כן, מומלץ להסתכל על השינויים לאורך זמן ולא להתייחס להשוואה נקודתית בין שנת 2008 לשנת 2009.

בסוף שנת 2009 הגיע מספר מפעלי התעשייה בת"א-יפו ל-6,611 המשתרעים על פני שטח של כ-1.33 מיליון מ"ר. בשני העשורים האחרונים (בין השנים 1989 ל-2009) ירד מספר מפעלי התעשייה הפועלים בת"א-יפו בכ-23%, ובשטחם חלה ירידה של כ-11%, אם כי מגמת הירידה איננה לינארית, והיא מאופיינת בתנודתיות רבה לאורך השנים. מתחילת העשור האחרון בין השנים 2000-2009 חלה ברוב הענפים ירידה במספר המפעלים. הירידות החדות ביותר נרשמו בענפים: יהלומים (ירידה של כ-77% במספר המפעלים וכ-81% בשטחם) ובנייר ומוצריו (ירידה של כ-49% במספר המפעלים ו-74% בשטחם), ציוד חשמלי ואלקטרוני (ירידה של כ-55% במספר המפעלים ו-73% בשטחם).

בהתפלגות המפעלים ושטחם לפי ענף לא חל שינוי רב בשנים האחרונות. בשנת 2009 מהווה ענף הטקסטיל וההלבשה כ-9% ממספר המפעלים וכ-6% משטחם, ענף כלי ההובלה מהווה 9% מסה"כ המפעלים וכ-14% מכלל שטח התעשייה, בענף מוצרי עץ ורהיטים מצויים כ-8% מסה"כ יחידות התעשייה וכ-6% מסה"כ שטח המפעלים בעיר וענף דפוס והוצאה לאור מהווה כ-6% מסה"כ

המפעלים וכ-7% מסה"כ שטח המפעלים בעיר. לגבי שאר הענפים - כל ענף בפני עצמו מהווה פחות מ-6% מסה"כ מפעלי התעשייה ושטחם.

2. מפעלי תעשייה נתונים כלכליים

עפ"י סקר התעשייה לשנת 2007 היו בת"א-יפו 29,778 משרות במפעלי תעשייה (עלייה של 4.5% בהשוואה ל-2006). 37% מהמשרות היו בענף נייר ומוצרי הוצאה לאור ודפוס, כ-19% בענף ציוד חשמלי ואלקטרוני, כ-13% מהמשרות היו בענפי הטקסטיל, הלבשה, עור ומוצרי, כ-12% מהמשרות היו בענף מתכת בסיסית ומוצרי מתכת. כל אחד משאר הענפים כולל 5% ומטה מהמשרות במפעלי התעשייה בעיר (לוחות 5.5-5.6).

חלקם של המשרות במפעלי תעשייה בת"א-יפו מסה"כ מפעלים כאלו בארץ עמד ב-2007 על כ-8%, בדומה לשנת 2006. מספר המשרות בענף נייר ומוצרי, הוצאה לאור ודפוס בת"א-יפו מהווה כ-31% מסה"כ המשרות בישראל; בענף טקסטיל, מוצרי הלבשה, עור ומוצרי מגיע מספר המשרות לכ-21% מהמשרות הללו בישראל; ענף התכשיטים, חפצי חן וצורפות ומוצרים שונים כולל כ-13% מסה"כ המשרות; חלקן של המשרות בענף ציוד חשמלי ואלקטרוני מגיע לכ-7% מסה"כ המשרות בישראל (לוח 5.6).

תמורה למשרות במפעלי תעשייה בת"א-יפו בשנת 2007 הגיעה לכ-4,440 מיליוני ש"ח (עלייה של כ-4% בהשוואה לשנת 2006). התמורה למשרות בת"א-יפו מהווה כ-8% מהנתון הארצי. הממוצע השנתי של התמורה למשרה במפעלי תעשייה הגיע בשנת 2007 לכ-149,000 ש"ח (בדומה לשנת 2006 בה היה הממוצע כ-150,000 ש"ח). (לוחות 5.7-5.8).

סה"כ התשומות במפעלי תעשייה בת"א-יפו בשנת 2007 הגיעה לכ-11,805 מיליוני ש"ח. מתוך סה"כ התשומות מהווה **צריכת החומרים** כ-62% והגיעה לכ-7,358 מיליוני ש"ח בשנת 2007 (עלייה של כ-17% בהשוואה לשנת 2006). ענף הציוד החשמלי והאלקטרוני לוקח את הנתח הגדול ביותר בהיקף סה"כ התשומות וסה"כ צריכת החומרים (כ-40%). בשנת 2007 צריכת החומרים בת"א-יפו מהווה כ-5% מהנתון הארצי. (לוח 5.9).

הפדיון (במחירי בסיס) של מפעלי התעשייה הגיע בשנת 2007 ל-17,209 מיליוני ש"ח (עלייה של כ-7% בהשוואה ל-2006), המהווה כ-6% מההכנסות במפעלים כאלו בישראל (בדומה לשנת 2006). רוב הפדיון של מפעלי התעשייה מקורו בפעילות תעשייתית. בענף ציוד חשמלי ואלקטרוני כ-97% מהפדיון מפעילות תעשייתית מקורו ביצוא. בענף תכשיטים, חפצי חן וצורפות ומוצרים שונים כ-39% מהפדיון מפעילות תעשייתית מקורו ביצוא. בענף כימיקלים ומוצריהם, זיקוק נפט ומוצרי פלסטיק וגומי 31% מהפדיון מפעילות תעשייתית מקורו ביצוא. בשאר ענפי התעשייה 70% ומעלה מהפדיון מפעילות תעשייתית הם ממכירות לשוק המקומי.

התפוקה הגולמית (במחירי בסיס) במפעלי תעשייה הגיעה בשנת 2007 לכ-17,421 מיליוני ש"ח (עלייה של כ-9% לעומת השנה הקודמת), וחלקה מסה"כ בישראל מגיע לכ-6%. (לוחות 5.11-5.12).

ערך מוסף גולמי (במחירי בסיס) הגיע בשנת 2007 לכ-5,615 מיליוני ש"ח (ירידה של כ-3% בהשוואה ל-2006). הממוצע השנתי של הערך המוסף הגולמי למשרה בת"א-יפו עמד על כ-189,000 ש"ח (ירידה של כ-6% בהשוואה לשנה הקודמת). (לוחות 5.13-5.14).

הערך המוסף הגולמי של מפעלי תעשייה בעיר ת"א-יפו גבוה יותר מאשר בירושלים ובחיפה (כ-5,615 מיליוני ש"ח, כ-4,917 מיליוני ש"ח וכ-4,134 מיליוני ש"ח, בהתאמה). הערך המוסף הגולמי של ת"א-יפו מהווה 5.8% מהנתון הארצי, הערך המוסף הגולמי של ירושלים מהווה 5.0% מהנתון הארצי וזה של חיפה 4.2% מהנתון הארצי. בת"א-יפו, את החלקים הגדולים ביותר מהערך המוסף הגולמי מהווים ציוד חשמלי ואלקטרוני (36% מסה"כ המקומי וכ-8% מהנתון הארצי), וגם ענף הנייר ומוצרי, הוצאה לאור ודפוס (31% מהסה"כ המקומי וכ-32% מהסה"כ הארצי בענף זה). בירושלים את הנתח הגדול ביותר מהערך המוסף הגולמי מהווה ענף כימיקלים ומוצריהם, זיקוק נפט ומוצרי פלסטיק וגומי (כ-38% מהערך המקומי וכ-8% מהנתון הארצי). בחיפה את הנתח הגדול ביותר מהערך המוסף הגולמי מהווה ענף ציוד חשמלי ואלקטרוני (כ-44% מערך המקומי וכ-7% מהנתון הארצי).